

„Tormay Cécile fordítása remek. Stílművész munkája. Méltó a nyelve a csodálatos emlékü szöveghez.” Móricz Zsigmond Tormay Cécile Kis magyar legendáriumáról

Móricz Zsigmond: Kis magyar legendárium. Tormay Cecília fordítása – Kapisztrán-nyomda, Vác, 1930.

Nyugat, 1930. 15. sz.

Tormay Cécile lefordította az eredeti latinból Szent István királynak nagyobbik és kisebbik legendáját, Szent Imre herceg legendáját, Szent Gellért életét és Szent István királynak intelmeit. A Jegyzetek szerint ez gróf Klebelsberg Kunó közoktatásügyi miniszter ötlete volt s ugyanő vállalta az áldozatkészség feladatát.

Különös mulasztása a magyar kultúrmunkának, hogy ezek a legendák, valamint történelmi ősiratainknak túlnyomó része, kilencszáz év alatt nem kerültek magyar nyelvre s így a magyar olvasók nem is tudhatták s nem is tudhatják mi az, ami a múltunkat egyáltalán megadja. A magyar szeret azzal fényeskedni a zöld és a fehér asztalnál, hogy ezeréves nép vagyunk, és történelmi múlt lelkesít bennünket. A valóságban kevés nép van Európában, amelyik kevesebb komoly munkát fordított volna múltjával való foglalkozásra.

Minden kincsünk idegenben van. A Habsburgok innen mindent elszállítottak, ami megérte a szállítás költségét. A török korban azzal az indokolással, hogy veszélyben volnának idehaza, később egyszerűen indokolás nélkül, hatalmi parancssal. Rablási vágy vagy mondjuk gyűjtő szenvedély fosztotta ki ezt az országot Mátyás halála óta. Igaz, hogy mi magunk nem is akartunk tudomást venni a kincseinkről. Bécsben van az Anonymus, a képes Krónika, a nagyszentmiklósi lelet s felsorolhatatlan temérdek kincs, ott van e legendáknak eredeti szövege is.

Ez a csekély ajándék nagyon szép szavakban talál elismerésre ebben a kis könyvecskében. Ennél egyszerűbben s vidékiesebben már nem lehetne kiállítani egy ilyen rendkívül fontos kiadványt. A napokban a kezembe jutott egy előfizetési felhívás. A Nemzeti Kaszinó ki akarja adni a Széchenyi-serleggel elmondott beszédeket. A nyomdatechnika minden luxusa munkába áll, hogy azokat a jelentéktelen beszédeket, amelyeket egy kaszinó urai elmondtak, fakszimilében megjelentessék. Ellenben Szent István király intelmei olyan példányban fekszenek itt előttem, amely már is széthullva és egy egyszerű reklámkönyv mellett elhalványodva húzódik a papírkosár felé. Mennyivel tisztességesebb volt, mikor Toldy Ferenc 1877-ben kiadta a Márk Krónikáját. Gyönyörű papíron, remek szedéssel, pompás aranyvágású s valódi arannyal díszített fólió kiadásban, az eredeti miniatűrökkel ékesített kéziratot színes műlapokkal közölve, az eredeti szöveggel s annak teljes fordításával. E mellett a kapcsos, impozáns album mellett helyeztem el Tormay Cécile parányi könyvecskéjét. Ez jellemzi e két kort egymás mellett.

Annál nagyobb kár, mert Tormay Cécile fordítása remek. Stílművész munkája. Méltó a nyelve a csodálatos emlékü szöveghez. A kódexektől komoly leckét vett, jelentékeny s egészséges stúdiumokat végzett Tormay Cécile, mikor ezt a munkát csinálta.

Hadd közöljük belőle azt a híres és végtelen fontosságú részletet, amelyben Szent Gellért famulusa, Walther mester, elmeséli a legelső magyar népdal emlékezetét:

„És tulajdon ama vidéknek erdős részében, mely a disznóknak élésére alkalmas volt, fekiüdt néminemű falu, melyben délidőben megszállott. Hol is az éjnek középső táján malomnak zörgését hallotta, jóllehet egyébkor ama helyen malmot nem látott. És legott az asszony, ki is a malmot hajtotta, énekelni kezdett. A püspök pedig csodálkozván mondotta Walthernek:

–Walther, hallod-é magyaroknak énekét, miképpen zeng? – és mindketten örvendeztek emez éneken. És mert hogy a malmot egyedül való asszonymnak keze húzta, és az ének magasba növekedék, a püspök pedig ezenközben ágyában fekiüdt, megintelen mosolyogván mondotta:

–Walther, tanítsd meg nékem, mi légyen emez ékes zengedezésnek éneke, ki az ki éneklésével kényszerít, hogy olvasásomat szüntessem?

Ő pedig mondotta:

–Ím, ez egy versnek éneklése, az asszony pedig, ki énekel, szolgálója ama gazdának, kinél szálláson vagyunk, ki ő urának búzáját őrli olyan időben, mikor is malmok egybütt eme részeken teljességgel

fel nem lelhetők.

Kérdezte a püspök:

– Vajon mesterkedéssel avagy munkával jár-é a malom?

Walther felelte:

– Mesterkedéssel és munkával is, nem húzza néminemű barom, hanem az asszony maga kezével körben forgatja.

– Ó csodálandó dolog – mondja a püspök –, miképpen élődik az emberi nemzetség! Mert ha mesterkedés nem lenne, ki tudná a fáradalmat békecségesen eltűrni. Szerencsés emez asszony, ki másnak hatalma alá vettette, tartozó szolgálatját ezenképpen zúgolódás nélkül, vigasságost teljesíti.”

Nyugat, 1931. 24. A Nyugat hírei:

VALÓBAN MA CSAK NAGYON SZÉP KÖNYVET szabad csinálni. Vagy nagyon olcsót. Most megjelent a Magyar Legendárium, rendkívül szép kiadásban. Molnár C. Pál fametszetű képei, Czako Elemér tipográfiai gondossága pompássá tették Tormay Cecil nemes fordítását. A művészet fogja megmenteni az életet. Erőt ad és lelkesedést a művészet, bárhol lángol is.